

A Parazita Kollexion

Humor mellékhatások nélkül – Sándor György új reneszánsza

2017. december 31. 20:21 - szerző: Sándor Zsuzsanna

<http://168ora.hu/kultura/humor-mellekhatasok-nelkul-sandor-gyorgy-uj-reneszansza-14630>

Egyperces novelláinak kötetét egykor így dedikálta neki egyik legnagyobb írónk: „Sándor Györgynek, a fiatal humoristának, közeli rokona, Örkény István nyugalmazott humorista.” Azóta eltelt pár évtized, és az ország „Sándorgyurija” a nemzet művésze lett, Kossuth-díjas humoralista. Közelgő nyolcvanadik születésnapja alkalmából nemrég jubileumi műsorral ajándékozta meg közönségét. Az Örömkönny(v)eim a Rózsavölgyi Szalonban látható.

Sándor Györggyel törzshelyén, a Centrál Kávéházban találkozunk. Úgy ölel át, mint régi barátot.

– **Zsuzsi, ugye tegezni fogsz?**

És „Sándorgyurit” tényleg nem lehet magázni. A pincérek hangosan köszönnek neki, a kávéházi vendégek rámosolyognak. Az ország humoralistáját mindenki megismeri. Ő nevezte el magát így – még a pályája elején, a hatvanas években.

Számára ugyanis a humor nem az öncélú röhögtetés műfaja. Inkább afféle intellektuális, ironikus kaland, amely leleplezi életünk szomorú fonásait.

A nevetetés hazai nagymestere hamarosan nyolcvanéves lesz, és ez alkalomból nemrég új műsort mutatott be a Rózsavölgyi Szalonban. Jubileumi estjének címe: Örömkönny(v)eim.

– Amikor belegondoltam abba, hogy hamarosan nyolcvan leszek, először megijedtem. Iszonyúan gyorsan elmúltak az évek. Ugyanakkor örömet is éreztem. Nagy dolog, hogy ennyi idősen új műsorral ajándékozhatom meg a közönséget és egy kicsit magamat is. Zimányi Zsófia művészeti vezető évekkal hosszabbította meg az életemet azzal, hogy befogadott a Rózsavölgyibe – mondja Sándor György, majd somolyogva hozzáteszi: – Szerintem azért ő sem járt velem rosszul.

Bizony nem! A humoralista öt éve lépett fel először a szalonban, és telt házas előadásairól elismerően írták a kritikák: „Sándor Györgynek új reneszánsza van.” Estjein felidézi Kellér Dezsőt is, aki egyszer azt mondta neki: nem szereti a tömegkommunikációs kabarét, mert a kávéházi humort talponállóvá züllesztették.

Sándor György a Rózsavölgyiben újratemtette a kávéházi humort.

Az Örömkönny(v)eimben szól azokról a költőkről, írókról is, akik nélkül a híres pesti humor nem létezne. Karinthy Frigyesnek tisztelegve megjegyzi: „Míg élek, nem bocsáthatom meg magamnak, hogy Karinthy temetésére nem mentem el. Pedig már öt hónapos voltam majdnem...”

A színházi szakmában mindenki tudja: nincs nehezebb, mint egyedül állni a nézők előtt, lekötni a figyelmüket másfél órán át. Sándor Györgynek ez nyolcvanévesen is sikerül. Vajon a humor tartja ilyen fiatalon? Vagy az átélt történelmi tragédiák edzették meg nemzedékét?

Sándor György Streit György néven született 1938. április 4-én egy budapesti zsidó családban. Édesapja mérnök volt, a második világháborúban behívták munkaszolgálatra. Soha többé nem jött haza.

– Nemrég a Munkaszolgálatosok Országos Egyesületének segítségével kiderítettük, hogy apám 1943 januárjában a voronyezsi áttörésnél tűnt el. **Négyéves koromban láttam utoljára.** Csak néhány fotó maradt róla – **néz maga elé** Sándor György a kávéházi karzaton.

A nácik bevonulása után édesanyját egy Pannónia utcai csillagos házba vitték. Az asszony a Fehér Kereszt Gyermekkórházban bújtatta el Gyurit. Ám a **kórházban hamar rájöttek, hogy a gyerek zsidó:** ott sem volt biztonságban. Streit Gyurit jóérezésű keresztények egy kispesti mosókonyhában rejtették el. Tetves lett, tébécés, de életben maradt.

Eközben édesanyját a többi zsidóval együtt összegyűjtötték a nyilasok, és menetoszlopban hajtották őket a téglagyár felé. Onnan Auschwitzba deportálták a foglyokat. Gyuri anyjának sikerült észrevétlenül kilépnie a sorból. Egy telefonfülkében rejtőzött el.

– Én csak arra emlékszem, hogy még folytak a harcok Budapesten, amikor egy asszony kihozott engem a mosókonyhából. Ő is keresztény lehetett, ismerhette édesanyámat, mert elvitt hozzá a Molnár utcába, ahol épp bujkált. Később tudtam meg: azt a nőt, aki anyámhoz kísért, visszafelé eltalálta egy golyó, és meghalt.

Az egyik nyilas razzia során több zsidót is megtaláltak a Molnár utcai házban. Mindet elhurcolták, és a Dunába lőtték őket.

– Egyikük túlélte a mézszárlást, csak megsebesítette a golyó. Úgy tett, mintha halott lenne, majd kiúszott a Dunából. Így menekült meg – emlékezik a humoralista. Gyuri szülei már 1935-től az illegális kommunista párt tagjai voltak. A háború után az édesanyja egyedül maradt, tisztviselői fizetéséből nevelte a fiát. **Belépett a pártba. Gyuri bekerült a Rákosi Mátyás Gyermekotthonba, majd az orosz nyelvű Gorkij iskolába.** A kisfiú félénk, magába forduló, dadogó gyerek volt. Csak később, kamaszként kezdett változni: humorral oldotta lelki görcseit. Az I. István Gimnázium tanulójaként már az osztály mókamestereként szórakoztatta társait – a tanárok kontójára. Főleg a kötelező verseket szerette picit „átdolgozni” a fiú. **„Ég a napmelegtől a kopár sík szarja, / szikkadt töcskenyájak legelésznek rajta”**, szavalta, s persze mindenki röhögött. Máskor Petőfivel poénkodott: **„Gyermek vagyok, gyermek lettem újra, / fűzfagolok lófásípot fűjva.”** Ez már sok volt a magyartanárnak, és erős palócos tájszólással rivallt a renitensre: „Márs ki az osztályból! Ménj á cirkuszbá, ott éppen bohócot keresnek.”

Ha úgy vesszük, Sándor György megfogadta a „pedagógiai” tanácsot: afféle intellektuális bohócként mulattat már több mint ötven éve. De előtte tett egy kitérőt a színművészeti főiskolán.

Harmadikos gimnazista volt, amikor meglógott otthonról. Leutazott Kaposvárra, beállított a Csiky Gergely Színházba, és közölte: ott akar dolgozni. Ruttkai Ottó igazgató meghallgatta a versmondását, és azt mondta: helyettes öltöztetőnek esetleg maradhat. Havi 300 forintért. „Kérem, igazgató úr, írja meg az édesanyámnak, hogy havi 800 forintot fizet nekem, hogy megnyugodhasson” – kérte Gyuri, és boldogan vállalta a munkát. A kaposvári cukorgyár munkásszállóján lakott. Aztán 1958-ban jelentkezett a színművészetre. **Felvették Szinetár Miklós** színészosztályába. De talán ő maga is érezte, hogy a színészpályája nem lesz túl hosszú életű, mert a felvételi után osztálytársának, Kézdy Györgynek azt súgta a fülébe:

„Én csak úgy belógtam ide.”

Egy évvel később Sándor György már nem volt a főiskola hallgatója. A művészibeszéd-tanára, Básti Lajos félévkor ki akarta rúgni, **de Szinetár türelmi időt kért tőle.** Így csak év végén buktatták ki. Tanárai hamar felismerhették: ő sohasem fog mások által megírt szerepekre végszavazni.

– Tehetségtelen voltam. Színészként legfeljebb egy nyári szabadtéri előadáson, esőnapon, a harmadik alabárdost játszhattam volna valahol – teszi hozzá öniróniával.

Olykor kudarcok is kellenek ahhoz, hogy valaki megtalálja a saját útját. Ő próbálkozott még **segédszínészként több társulatnál**, de az átütő siker elmaradt.

Pontosabban váratott magára egészen 1965-ig, amikor új műfajjal mutatkozott be: Emlékszem még nagyanyámra címmel első önálló estjét adta az Egyetemi Színpadon. Tapsviharral ünnepelte a közönség. Egyszemélyes színházának ő volt az írója, rendezője, előadója. A honi humortörténelem első standup komédiása.

Az Egyetemi Színpad a korabeli avantgárd irányzatok szellemi központja volt, az értelmiség és a művészvilág színe-java odajárt. Ha valaki visszanézi a Sándor György estjeiről fennmaradt archív felvételeket, megdöbben, mennyire nyíltan beszélt – humorba csomagolva – súlyos társadalmi kérdésekről is. És a nézőtéren Nagy László, Örkény István, Latinovits Zoltán is tapsolta őt. Zelk Zoltán 1969-ben az írta róla az ÉS-ben: „Sándor György olyanokat talál ki, amiket csak Karinthy Frigyes találhatna ki, ha ma élne, egy mai Hadik kávéház asztalánál.”

Az Egyetemi Színpad kulturális titkárságán ismerte meg a leendő feleségét is, Éry Pálné Duscher Ilonát. Rögtön beleszeretett a gyönyörű nőbe, aki tizenkét évvel volt idősebb nála. Összeházasodtak, negyvenegy évig éltek együtt. Az asszony hívő keresztény volt, előző házasságában született két fiát Gyurival közösen nevelték tovább. Amikor a nagyobb fiú befejezte a nyolc általánost, piarista gimnáziumba írátták, ahol tanára, osztályfőnöke Jelenits István lett. Háromnapos lelkigyakorlatot tartottak az iskolában. Sándor Györgyöt nevelt fia arra kérte: jöjjön el, hallgassa meg Jelenitset.

– Én embert még soha nem hallottam úgy beszélni. Hihetetlen művelt, bölcs teológus. Irodalmat is tanított, sok író ismert. Neki köszönhettem később Pilinszky János és Esterházy Péter barátságát is.

A humoralista attól kezdve rendszeresen találkozott Jelenits Istvánnal, és maga is meglepődött, hogy személyisége mennyit változott. Szüleitől valaha ateista, kommunista nevelést kapott. Ha az iskolatársaival elmentek egy templom előtt, azt skandálták. „Rajta hát, szúrd és vágd, gyűjtsd fel a csuhások hajlékát.” Ám hívő felesége és a teológus hatására átalakult a világképe. **Sándor György 1978-ban katolizált.**

– Nem kikeresztelkedtem, hanem megkeresztelkedtem. A papi szemináriumban megkérdezték tőlem: zsidó létemre hogyan élem meg, hogy katolikussá váltam? Azt feleltem: az Újszövetség mellé megkaptam az Ószövetséget is. Gyerekként nem ismertem a zsidó vallást, most végre megismerhettem azt is.

Számára küldetéssé vált, hogy **élő híd** legyen, közvetítő a különböző vallású,

világnézetű emberek között. Ám a rendszerváltás után kiéleződő politikai csatározásokban sokszor az került a legnehezebb helyzetbe, aki egyik oldalhoz sem akart csatlakozni. A humoralista évekre visszavonult, könyveket írt, nem lépett fel sehol. Pedig akkor már országos sztár volt.

Barátja, Farkasházy Tivadar 1988-ban protezsálta be az MTV-be, amelynek akkor az egykori osztályfőnök, **Szinetár Miklós** volt az elnökhelyettese. Rajongója lett a Sándor Gyuri-esteknek, és a tévé vezetőjeként is mindent megtett egykori növendékéért. A humoralista pedig elkészítette az első hazai kandi kamerás televíziós műsorokat.

A legismertebb a burdás jelenet. Sándor György az utcán leszólította a járóelőket: „Merre található a Majtényi Frigyes utca?” Majd térkép helyett Burda-szabásmintát nyomott a kezükbe. A mulatságos szituációkat rejtett kamerával rögzítették. Farkasházy ötlete volt a híres zálogházi jelenet, amelyben Sándor György becsüsként felfelé srófolta az árakat. Máskor meg azzal állította meg a gyalogosokat a Margit hídon, hogy kötelező hídpénzt fizetniük. És a többség zokszó nélkül fizetett neki.

– A felvételek után a tévétől egy nő odament hozzájuk, és elmondta: átverték őket, és aláírnák-e, hogy ez lemenjen adásba. **Mindenki tiltakozott. Aztán úgy döntöttem, inkább én leplezem le magamat. Kedvességgel, szeretettel meg tudtam győzni a kandi kamerás szereplőimet, hogy segítsék a műsoromat.**

Sok kritika érte mégis Sándor Györgyöt, hogy hülyét csinál az emberekből. Pedig **ő soha senkit nem alázott meg.** Valójában a mindennapi életünk abszurd viszonyait leplezte le.

– Ma már nem csinálnék ilyen műsorokat. Az emberek sokkal feszültebben élnek, mint annak idején. Szeretetre, meghallgatásra lenne szükségük. Az egyik utolsó utcai televíziós játékomban a Déli pályaudvarnál üldögéltem csepergő esőben. Egyszer csak leült mellém egy bácsi, és majdnem tíz percig egyfolytában beszélt hozzám. Én egy szót sem szóltam. Végül felállt, és megköszönte, hogy ilyen jól elbeszélgettünk. A kollégák nem akarták elhinni, hogy a jelenet nem volt előre megírva. Vitray Tamás azt mondta, ilyen műsor száz évben egyszer jön össze.

A humoralista mégis befejezte a tévézést. Aztán valamikor a kétezres évek elején az MTV Nap-kezte műsorában ő volt Verebes István egyik vendége. Elmondta, régóta nem lép fel sehol, nincs állása. Az adást látta Szűcs Miklós, az akkor még működő Budapesti Kamaraszínház igazgatója is. Rögtön leszerződtette a színházába.

Újraindult Sándor György sikersorozata, tódult a közönség a Semmittudás Egyeteme vagy A válogatott jellemtelenségeim című estjére. A kormány azonban 2012-ben bezárta a Budapesti Kamaraszínházat. Sok művész került utcára. Köztük Sándor György is.

Élete legnagyobb válságát akkor élte át, amikor elvesztette a feleségét. Hosszú évekig élt aztán egyedül, már nem remélt kiutat a magányából. Mégis rátalált a kései szerelem, újraraházasodott. Csonka Judit vágó-filmrendező húsz évvel fiatalabb nála. Mellette Sándor György is megfiatalodott. Boldog házasságban élnek. Úgy érzi, rengeteget köszönhet második feleségének is, nélküle talán nem lett volna ereje ismét közönség elé állni a Rózsavölgyi Szalonban.

Sándor György számára a humor is híd, amely összeköthet minket az egyre keserűbb, rohanó mindennapokban. Szereti megszólítani az embereket most is, és megdicséri őket. „Dicsérdista lettem” – ironizál. Meséli, a múltkor együtt utazott egy nővel a buszon, aki szúrós szemekkel méregetett mindenkit. „Mennyivel jobban áll önnek, ha mosolyog” – fordult hozzá. Legközelebb újra találkoztak a buszon, és a hölgy kedvesen rámosolygott. Máskor egy patikában, kígyózó sorba állt be a humoralista. Mindenki ingerült volt, türelmetlen. Ő odament az egyik dühös alakhoz, barátságosan ráköszönt:

„Elnézést, uram, csak azt szeretném mondani, hogy én később jöttem, mint ön, és ezért később is kerülök sorra.” A vasvillatekintetek meglágyultak, és mindenki nevetni kezdett.

A nyolcvanéves mestertől azt is megtanulhatjuk: a humor mellékhatások nélkül gyógyít, és a legjobb gyógyszer fásultság és gyűlölködés ellen.

Kommentár:

"A tehetségek eme panoptikumában jól láthatók azok a személyiségek akik törzsi, hálózati beleszülettségük okán, egy olyan mediapreferált helyzetben és hypolt emlékezetelési gyakorlat javadalmazottai, akiknek képességeik alapján teljesen indokolatlan az ottlétük és társadalmi "rangjuk".

Szinte minden esetben szerencsétlen, kistehetségű és sorsú mesügék, akik ennél fogva kizárólag a deformált környezetük ellentmondásait kizsákmányoló parazitákként tudnak csak sorsot kovácsolni maguknak, ugyanis minden valamirevaló képességet igénylő területről, annak hiányában kiesnek.

Ugyanakkor a törzskönyvezett közösségi háló fenntartja ezeket a társadalom azon

